

ZPRÁVA O ČINNOSTI VLASTIVĚDNÉHO MUZEA A GALERIE V ČESKÉ LÍPĚ ZA ROK 2021

Zdeněk Vitáček

V roce 2021 byla činnost a veškeré aktivity Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě, p. o. omezeny již druhým rokem dvěma zásadními negativními faktory. Jedním byla pandemie COVID-19. Pandemie zásadním způsobem ovlivnila činnost i aktivity muzea, galerie a poboček pro veřejnost. Pobočky, expozice a výstavy byly otevřené pouze v době od května do října 2021.

Druhým negativním faktorem byla realizace stavebního projektu „Snížení energetické náročnosti sídla Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě“. Tento projekt probíhal v letech 2020 a 2021 na hlavní budově (konventu) v areálu kláštera. Dokončen byl 24. října 2021. Stálé expozice, výstavní prostory, kanceláře, depozitáře a sklady byly v průběhu roku stěhovány v rámci stávajících prostor tak, aby mohly být prováděny stavební práce. Hlavní budovu nebylo možné v průběhu stavby vyklidit. Veškeré stěhovací práce prováděli přímo zaměstnanci muzea, protože se jednalo o cenné sbírkové předměty a rozsáhlý majetek organizace. Po dokončení stavby byly zahájeny úpravy interiérů a především rozsáhlé reinstalace všech stávajících stálých expozic.

Z uvedených důvodů musela být hlavní budova klášterního areálu uzavřena. Pro veřejnost zůstal otevřen celý areál výstavních prostor ambitu, kaple Nejsvětější Trojice (dnes Biberova hudební síň), Svaté schody, Loretánský dvůr a kaple Panny Marie Lorentánské. Přístupná byla také klášterní zahrada s Klášterní pivní restaurací.

Péče o svěřenou sbírku

Sbírka, kterou spravuje Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, je ve vlastnictví Libereckého kraje a je zapsána v centrální evidenci sbírek Ministerstva kultury ČR pod číslem OMČ/002-04-12/080002. K 31. 12. 2021 obsahovala sbírka 613 540 evidenčních čísel sbírkových předmětů. Počet kusů předmětů je však 1 354 690 kusů, protože některá evidenční čísla obsahují i několik stovek kusů předmětů (archeologie, entomologie). V roce 2021 byla sbírka doplňována především vlastní činností odborných pracovníků a z nákupů. Nákup sbírkových předmětů byl realizován ve výši 236.083,- Kč a bylo získáno 54 203 sbírkových předmětů. Největší přírůsteky zaznamenalo historické oddělení v oblasti archeologie celkem 53 984 kusů sbírkových předmětů. Z nákupů byl nejvýznamnější nákup tři autorských děl akademického malíře Ivo Rozsypala: „Lavínová pole“, 1970, „V podhůří pohoří Atlas“ 1969, 1970, „Eiger“ 1961, 1976, 1978. Soubor výtvarných děl v naší sbírce byl dále doplněn o grafiky K. H. Máchy od V. Komárka a J. Baucha. Z obrazů jsme zakoupili „Pohled na kopec Špičák“ od J. Štundla, městskou partii České Lípy – „Tržní ulice“ od F. Lipenského. Zakoupili jsme také litografii „Česká Lípa“ od J. Coufala. Zajímavým přírůstkem pro námi spravovanou sbírku byla sbírka soukromého sběratele pana Petra Matuša ze Žandova u České Lípy, která obsahuje soubor zápalkových nálepek a jejich katalogů (50.–90. léta 20. stol.), soubor etiket na pivní lahve (8 alb - uspořádáno podle krajů) a pivních tácků z kartonu a soubor poštovních známek (30.–90. léta 20. stol.).

Přírodovědné oddělení získalo sbírku vodních brouků (Gyrinidae, Haliplidae, Noteridae, Dytiscidae) od R. Mlejnků, která obsahuje 5 750 ks brouků. Cenná je i sbírka nočních motýlů (Lepidoptera) České republiky od M. Wisury, která obsahuje 2 200 exemplářů. Přírodovědný sbírkový fond byl dále doplněn dermoplastickými preparáty dalších druhů našich ryb. Také Knihovně sbírkový fond byl v roce 2021 doplněn o 8 máchovských tisků.

V průběhu roku prováděli kurátoři sbírky a správci depozitářů katalogizaci a inventarizaci sbírkových předmětů. Konzervováno bylo 49 sbírkových předmětů, z toho 11 bylo náročných konzervací. Preparováni do dermoplastických preparátů byli 4 savci, 3 ptáci, 6 plazů a 2 ryby. Dokončené byly náročné preparace medvěda grizzlyho, zebry stepní a lamy. Dále bylo preparováno 9 400 bezobratlých pro entomologii. Došlo také k chemickému ošetření 1 203 mykologických položek ze souboru hub.

Knihovna muzea spravovala v roce 2021 celkem 74 627 knihovních jednotek. V tomto roce byla dokončena další etapa vybavení knihovny posuvnými regály pro uložení sbírkového fondu knihovny. Celkové náklady na nový regálový systém byly ve výši 179.564,- Kč.

Stálé expozice

Také v roce 2021 byl chod stálých expozic velmi omezen probíhající stavbou na hlavní budově muzea a pandemií, která omezila i provoz všech poboček muzea. Stále expozice na hlavní budově v areálu kláštera byly celoročně uzavřené. Otevřena byla jen expozice Loretánská kaple a kaple Nejsvětější Trojice s ukázkami hudebních nástrojů.

Pokračovaly práce ve sklepení hlavní budovy kláštera na nové stálé expozici, která bude prezentovat těžbu uranu na Českolipsku. Zde budovaná kopie hlubinného uranového dolu se koncem roku dostala do své poslední etapy. Mezi nejzajímavější exponáty patří zejména důlní kolejová mechanizace, která se používala nejen v uranových dolech v Hamru. Jde například o důlní, lopatový přehazovací nakladač a různé typy důlních vozů na převoz rudy, nafty a olejů, techniky a výbušnin, které jsou umístěné na vybudovaná kolejiště. Soubor tvoří také řada menších sbírkových předmětů, jako jsou důlní svítidla a svítilny, hornické přilby, píchačky a karty horníků, obleky horníků, vysílačky, důlní záchranářské vybavení a dozimetry, speciální nářadí a další technika a vybavení horníků. Kontroverzní téma těžby uranu dnes přináší velice zajímavá již historická fakta, která ovlivňovala celkové dění na Českolipsku a Liberecku. Autorem expozice je Petr Mužák, geolog muzea.

V závěru roku jsme pak zahájili rozsáhlou reinstalaci všech stálých expozic na hlavní budově. Ty byly takřka dva roky rozebrané a kompletně zakryté při rozsáhlých stavebních úpravách. Stálá expozice „Svět hmyzu a pavoukoců“ byla doplněna o vitrínu exotických brouků v kompozici „Nejkrásnější brouci tropů“ inspirované stejnojmennou knihou J. Mareše a V. Lapáčka. V následujících letech také plánujeme rozsáhlou obnovu přírodovědné regionální expozice Českolipska.

Areál kláštera navštívilo 1 010 návštěvníků a akce zde uskutečněné 925. Pobočku archeologického muzea Českolipska – Šatlava v České Lípě navštívilo 716 návštěvníků. Památník K. H. Máchy v Doksech 2 058 návštěvníků a Víseckou rychtu v Kravařích u České Lípy 1 193 návštěvníků. Což je celkem pouhých 5 902 platících návštěvníků a 2 034 neplatících návštěvníků za rok 2021. Návštěvnost byla ještě nižší než v roce 2020.

Pobočky

Také v roce 2021 byly jen částečně přístupné veřejnosti tři specializované pobočky Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě.

Archeologické muzeum Českolipska – Šatlava v České Lípě prezentuje expozice – Jeskynní archeologie neboli speleoarcheologie, Nejstarší historie České Lípy a středověké hrncířství a Věžeňský kout s expozicí českolipského hrdelního práva s ukázkami mučičích nástrojů a katovským mečem.

Pobočka rozšířila svou činnost v rámci akcí pro veřejnost a mimo již tradičních, jako je Muzejní noc a Mezinárodní den archeologie, se uskutečnilo opět Archeologické Léto. Projekt připravili zástupci Archeologických ústavů AV ČR v Praze a Brně a probíhal od června do září na území celé ČR. V Libereckém kraji byl realizován pouze naší pobočkou, a to formou 6 terénních exkurzí pro širokou veřejnost pod názvem „Za archeologií Českolipska: krajinou Holanských rybníků a po stopách těžby železných rud a hrad Děvín“, „Za pískovcovým fenoménem Českého ráje: Maloskalská drábovna a kras u Ondříkovic a Archeologie Příhrázských skal“. Terénních exkurzí se zúčastnilo 121 zájemců.

Proběhl další ročník úspěšného cyklu mezioborových interpretačních exkurzí „Za pískovcovým fenoménem Českého ráje“, který je realizovaný od roku 2017. Program zároveň prezentuje naše dlouhodobé výzkumné projekty a projekty partnerských organizací.

V roce 2021 byla po dlouhých třech letech dokončena revitalizace zahrady a bylo vybudováno archeologické expoziční, výukové a odpočinkové místo v tomto venkovním prostoru. Pro veřejnost bude zahrada zpřístupněna v roce 2022.

V památníku K. H. Máchy v Doksech byly přístupné expozice – Literární a životopisná expozice Karla Hynka Máchy a expozice Rybářství a rybníkářství na Českolipsku. Z akcí se uskutečnila pouze keramická sobota a již 36. řezbářské sympózium.

Ani v tomto roce se nám nepodařilo získat finanční prostředky na opravu šindelové střechy objektu.

Na pobočce Vísecké rychty v Kravařích u České Lípy byly k vidění expozice – Interiéry venkovského bydlení v Severních Čechách, Venkovské lidové umění, nábytek, řemesla a zemědělství a Severočeská lidová architektura. V důsledku pandemie se neuskutečnili jarní tradiční akce jako je Masopust a velikonoce na rychtě. Konaly se však alespoň akce letní – Den podstávkového domu; Dny lidové architektury a Šikovné ruce. Součástí všech akcí je trh ručních výrobků, ukázky řemesel a ručních prací, workshopy a tvůrčí dílničky pro děti i dospělé. V roce 2021 pokračovala realizace dvou nových stálých expozic – „Práce na poli“ a „Práce ve stodole“.

Také v tomto roce se nám nepodařilo zajistit finanční prostředky na záchranu a obnovu tzv. holubníku v areálu rychty, který je v havarijním stavu.

Vědeckovýzkumná a publikační činnost

V roce 2021 zpracovávali odborní pracovníci celkem 23 vědeckovýzkumných úkolů. Probíhaly záchranné archeologické výzkumy Českolipska v rámci výkonu archeologické

památkové péče. Pokračovaly výzkumné projekty: „Archeologie Českolipska“ – výzkum a dokumentace archeologických lokalit, „Kvartérní sedimenty pískovcové krajiny středního Pojizeří a Českolipska“, „Dokumentace skalních rytin, nápisů a dalších prvků historické krajiny v CHKO Český ráj“, „Dokumentace skalních rytin, nápisů a dalších prvků historické krajiny Českolipska“, „Inventarizace jeskyní a skalních převisů v CHKO Český ráj“, „Dokumentace brusíren a mačkáren skla“, „Českolipská vagonka“, „Hornická populace Českolipska“. Několika projekty pokračoval přírodovědný výzkum Českolipska. Významné jsou výzkumné projekty v oborech zoologie obratlovců a bezobratlých. Probíhaly specializované entomologické projekty zaměřené na výzkum hmyzích společenstev pískoven, vřesovišť a taxonomická revize balkánského rodu *Omphreus*. Realizované jsou dlouhodobé projekty „Dipterologický průzkum Českolipska“, „Monitoring vývoje společenstva hmyzu disturbovaných porostů smrku po kůrovcové gradaci v NP České Švýcarsko se zaměřením na rašelinné a podmáčené smrčiny“, „Průzkum edafických a saproxylických brouků severních Čech“, „Revize neotropických střevlíků rodu *Barysomus*“, „Výzkumy saproxylických a nosatcovitých brouků severu Čech“, „Tesaříkovití a ostatní brouci Evropy a středního východu“. Přerušen je nadále víceletý projekt dokumentace a průzkumu fauny Maroka a další mezinárodní projekty.

Dále pokračoval botanický projekt „Excelence: Centrum analýzy a syntézy rostlinné diverzity (PLADIAS)“. Nové jsou projekty „Vyhledávání nových lokalit ohrožených, silně ohrožených a kriticky ohrožených rostlin, na územích nacházejících se mimo CHKO a přírodní rezervace Českolipska, s následným návrhem těchto lokalit na chráněná území“, „Botanický průvodce cyklostezkou varhany“ a „Botanický průvodce cyklostezkou SINGLTREK“. V rámci aktivní spolupráce s ústeckým mykologem panem M. Křížem byl připraven pro web muzea fotografický průvodce světem hub, kde již bylo umístěno 250 fotografií různých druhů hub. Pokračovaly projekty „Paleontologický průzkum okresu Česká Lípa a přilehlých oblastí“ a „Mapování krystalických vápenců a vybraných lokalit s metamorfovanými horninami Ještědského krystalinika“.

Odbaveno bylo 657 badatelských úkonů. Publikováno bylo 18 výstupů plnění vědecko-výzkumných a odborných úkolů. Bylo realizováno 418 záchranných archeologických výzkumů (233 akcí vyvolaných záměrem stavební, popř. jiné činnosti právnických a podnikajících osob, 123 akcí v rámci stavební činnosti osob fyzických a 62 záchranných akcí v důsledku přírodních procesů, popř. narušení nálezových situací neznámými osobami). V rámci výkonu státní památkové péče bylo vydáno 310 vyjádření pro projekční společnosti a stavebníky a vypracováno 257 zpráv o archeologické akci a nálezových zpráv. Knihovna muzea realizovala 1396 badatelských výpůjček.

Odborní pracovníci se významně podílejí na obsahu vlastivědného sborníku Českolipska Bezděz. Rozsáhlá byla publikační činnost v tisku, městských novinách a zpravodajích, populárně-naučných časopisech, a to především v souvislosti s propagací muzea, jeho činností a především pak v návaznosti na výstavy a vědeckovýzkumnou činnost. Historické oddělení publikovalo 11 základních prací a přírodovědné 18.

Výstavní činnost a akce pro veřejnost

Také v roce 2021 ovlivnila výstavní činnost a akce pro veřejnost velmi negativně pandemie. Uskutečnily se pouze 3 klasické výstavy a 6 výstav virtuálních. Nejvýznamnější klasickou výstavou byla výstava „Palné zbraně ze sbírky muzea“, která pokračovala i v roce 2021. Na Vísecké rychtě byla instalována výstava „Česká paní česky vaří, přitom

dobře hospodaří“. Jde o výstavu kávovin, historických bábovkových forem a vyšivaných kuchařek ze sbírky PhDr. K. Ebelové, Ph.D. V Památníku K. H. Máchy v Doksech se konala výstava „Hrady spatřené“ z kreseb K. H. Máchy a F. A. Hebera.

Pokračovali jsme v tvorbě virtuálních výstav. Na webových stránkách muzea www.muzeumcl.cz je tak možné shlédnout další výstavy „Minerály Ještědského hřbetu“, „I díky pohlednicím putoval Mácha po světě“, „Kus domova“, „Českolipský kachel“, „Čtyřicetkrát výlep v muzeu“, „Odkaz sv. Huberta“.

V průběhu roku proběhlo 14 kulturně výchovných akcí pro veřejnost, kterých se zúčastnilo 2 211 návštěvníků. V areálu kláštera to byla především „Muzejní noc 2021“. V pořadí již osmnáctá muzejní noc proběhla v pátek 17. září. Muzeum se touto akcí tradičně zapojilo do celorepublikového Festivalu muzejních nocí, pořádaného Asociací muzeí a galerií ČR. Noc proběhla v prostorách ambitu, Loretánského dvora a klášterní zahrady. V návaznosti na výstavu zbraní jsme se zaměřili na šermířská vystoupení. S platnou vstupenkou z muzejní noci bylo možné v těchto večerních hodinách navštívit také Archeologické muzeum Českolipska – Šatlavu, kde byla připravena jednorázová výstava o Českolipském kachli a byly zde promítány archeologické dokumenty a virtuální model České Lípy. Součástí Muzejní noci byla také Výstava hub v prostorách galerie Chodba, kde bylo k vidění přes 250 druhů hub z lokalit Libereckého kraje.

Část akcí pro veřejnost ekoporadny Orsej proběhlo online – „Soví noc“, „Den vody“, „Čemu se věří o Velikonocích“, „Den geologie“, „Den Země“, „Mezinárodní rok jeskyní a krasu“, „Virtuální exkurze po Jestřebských slatinách“, „Život v druhohorním moři“, „Jeřáb popelavý“, „Obojživelníci a jejich ochrana v Chrastné“. Další již proběhly bez omezení – „Noc pro netopýry“, „Výstava hub“, „Festival ptactva“, „Den zvířat“, „Den stromů“. Bylo prezentováno celkem 31 výukových programů pro 686 dětí ZŠ a MŠ Libereckého a Ústeckého kraje. čtyřikrát se uskutečnil geologický kroužek pro veřejnost s celkovou účastí 74 účastníků. Proběhly 3 semináře s účastí 132 účastníků.

Proběhlo 9 archeologických a historických terénních exkurzí pro veřejnost, kterých se zúčastnilo 198 zájemců.

Odborní pracovníci muzea uskutečnili 17 přednášek na různá témata pro 198 posluchačů.

Údržba spravovaných objektů

Vedení organizace spravuje 7 objektů prohlášených za nemovitou kulturní památku, 3 zahrady a jeden vesnický dvůr.

V roce 2021 probíhal na hlavní budově areálu kláštera druhým rokem rozsáhlý stavební projekt „Snížení energetické náročnosti sídla VMG“. Byla vyměněna všechna okna, instalována nová vnitřní dveřní závětrí za vnějšími vstupními dveřmi. Vlastní vstupní dveře byly repasovány. Celkem bylo vyměněno 112 oken. Projekt byl spolufinancován Evropskou unií – Fondem soudržnosti v rámci Operačního programu Životní prostředí. Celkové náklady činily 8.950.000,- Kč bez DPH.

Již v průběhu dokončování stavby jsme začali realizovat rozsáhlé zednické a malířské práce, při kterých byly opraveny interiéry budovy. Vyzdáním byly opraveny všechny

trhliny a praskliny ve zdech. Také podlahy se dočkaly oprav a hloubkového čištění. Parketové podlahy jsou nákladně a proto postupně repasovány.

Na detašovaném pracovišti v tzv. Červeném domě U Vodního hradu v České Lípě byla v roce 2021 zahájena další etapa oprav a restaurování. Jde o III. a IV. závěrečnou etapu, restaurování a oprav vnějšího pláště objektu. Ta bude zahrnovat opravu a restaurování omítek v arkádě prvního patra a podloubí v přízemí objektu. Také jsme začali připravovat jeden z nejrozsáhlejších projektů pro detašovaná pracoviště U Vodního hradu v České Lípě s názvem – „Revitalizace dvou objektů detašovaného pracoviště Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě (čp. 58, 59) a vybudování nové pobočky „Červený dům – Lovecký letohrádek v České Lípě“ (čp. 57). Projekt bude spočívat v generální stavebně-technické rekonstrukci objektů. Předpokládané náklady jsou ve výši kolem 60.000.000,- Kč. Objekty bude nutné před rekonstrukcí kompletně vystěhovat. Projektová příprava započne v roce 2022.

Dne 14. 10. 2021 byla dokončen stavební projekt „Úprava prostoru zahrady archeologického muzea Českolipska - Šatlava v České Lípě“. V nové zahradě, která bude pro veřejnost otevřena v roce 2022, bude instalována venkovní archeologická expozice. Prostor bude sloužit také pro vzdělávání a kulturní aktivity.

Na památníku K. H. Máchy v Doksech s expozicí rybářství a rybníkářství byly provedeny jen drobné opravy. Došlo k lokální opravě šindele na obvodové zdi zahrady. Opětovně byl připraven a předložen zřizovateli projekt rekonstrukce střechy a revitalizace půdního prostoru a objektu pobočky.

V areálu Vísecké rychty v Kravařích u České Lípy jsme dokončili kompletní oplocení pozemku. Revitalizován byl také travní porost na venkovních plochách. Z rozpočtu bylo zafinancováno statické posouzení kleneb objektu tzv. holubníku, který je v havarijním stavu. Svépomocí jsme následně technicky zajistili nejhroženější klenbu. Je připravován stavební projekt „Rekonstrukce a využití objektu tzv. holubníku na Vísecké rychtě“. Zatím se nám však nepodařilo zajistit finanční prostředky ani na projektovou přípravu. Připravujeme také projekt výměny šindelové střechy za původní střechu z pálených tašek bobrovek na vlastním objektu rychty.

V oblasti nového zabezpečení objektů jsme instalovali nové systémy EZS a EPS na pobočce památníku v Doksech. Tento objekt byl posledním objektem bez základní ochrany v naší správě. Nově byl rozšířen i systém EZS v areálu kláštera v České Lípě. Instalací nové části kamerového systému došlo k nepřetržitému střežení Rajského a Loretánského dvora a části klášterní zahrady s přístavbou, parkovištěm a klášterní restaurací. Došlo také ke zkvalitnění technického vybavení stávajícího kamerového systému. Proběhly každoroční revize všech zařízení EPS a EZS na objektech.

Ekonomika

Rozpočet na rok 2021 byl sestaven jako vyrovnaný s maximálním využitím vlastních finančních zdrojů. Příspěvek na provoz včetně účelových příspěvků od zřizovatele byl ve výši 22.614.000,- Kč. Tržby za vlastní výkony a příjmy jsme realizovali ve výši 1.693.000,- Kč.

Na mimořádných příspěvcích, dotacích a grantech jsme získali 104.000,- Kč. Celkové výdaje za rok byly ve výši 22.614.000,-Kč a z toho osobní náklady na zaměstnance

představovaly 17.474.000,- Kč. Rozpočet byl sestaven tak, aby byly splněny základní cíle – udržení zaměstnanců v organizaci a jejich odbornosti mzdovou motivací, revitalizace a budování nových stálých expozic směřující ke zvýšení návštěvnosti, spolufinancování projektů Ministerstva kultury ČR a udržení spravovaných objektů v provozuschopném stavu. Muzeum mělo 34 přepočtených kmenových zaměstnanců.